
AVRUPA KAMUOYUNDA TÜRKİYE TARTIŞMLARI

Zeynep DAĞI*

17 Aralık'da Brüksel Zirvesinde Türkiye'ye müzakere tarihinin verilmesi ile birlikte Türkiye ve AB ilişkileri yeni bir aşamaya taşındı. Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşme sürecinde ilk kez kritik bir eşığe gelmesi iki kamuoyunda da farklı tepkilere neden oldu. Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim 2004'de açıkladığı İlerleme Raporuyla Türkiye'nin Kopenhag siyasal kriterlerini yerine getirdiğini açıklaması, sürekli başka bahara ertelenmesine alışık olduğumuz bütünleşme fikrini 'macera' olmaktan çıkardı. Türkiye'nin AB ile tam üyelik yolunda formel ve siyasal engeller kalkmış olmasına rağmen, müzakere süreci boyunca kamuoyu baskısının 'yeni bir kriter' olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Türkiye-AB ilişkilerinde kritik eşığe gelmesi iki kamuoyunda da paniğin yaşanmasına neden olmakta; bu durum tarihsel olarak biriken önyargı ve ezberlerin su yüzüne çıkmasına yol açmaktadır. Türk kamuoyunda AB ile dosyalar savaşının getireceği zorlu süreç, Avrupa kamuoyunda ise Türklerin Avrupa'yı istila edeceği kaygısı gündemi belirlemektedir.

Avrupa Birliği'nin ilk kez farklı kültürden ve gelenekten gelen büyük ölçekli bir toplumla 'bütünleşip, bütünleşemeyeceği', bu sürecin Avrupa'da ne gibi sonuçlar doğuracağı hem Türkiye hem de AB açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, Türkiye ile AB'nin bütünleşmesi bağlamında 17 Aralık Brüksel Zirvesi esnasında Avrupa basınında yer alan haberleri izleyerek, bu sürecin Avrupa kamuoyunda AB projesine ve Türkiye'ye ilişkin ne

---

* Yrd.Doç. Dr., Ufuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

gibi tartışmalara yol açtığını vermeyi amaçlamaktadır. Avrupa basını Türkiye'nin AB'ye üyeliğinden hareketle, gelecekte nasıl bir Avrupa'nın yaratılmak istendiğini, Avrupa'nın medeniyetler çatışmasındaki rolünü, Avrupa'nın Orta Doğu ile ilişkilerini de ayrıntılı bir şekilde tartışmaya açmış bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma Avrupa basınında ön plana çıkan konuları ve ele alınış biçimlerini irdeleyerek, Avrupa kamuoyunun 'siyasi ağırlık' kazanma sürecini ve olası etkilerini de incelemiş olacaktır.

Nasıl Bir Avrupa?

Türkiye'ye müzakere tarihinin verilir verilmemesine ilişkin sorun Avrupalı yetkililerin ve kamuoyunun son zamanlarda Türkiye'ye odaklanmasına neden oldu. İlerleme Raporu açıklanmadan önce dikkat çeken husus, Avrupa'nın Türkiye üzerinden 'ötekini' ve kendi kimliğini tartışmak zorunda kalmasıdır. Bir başka deyişle, Türkiye'nin üyeliği ile ilgili tartışmalar Avrupa'nın yeni genişleme

sürecinde nasıl bir Avrupa kimliğine ihtiyaç duyduğunu da gündeme taşımaktadır. Dinsel, dilsel aynı ortak paydalarla beslenen 'homojen Avrupa kimliği'nin artık farklı kültürleri barındıran Avrupa'nın çoğulcu yeni yapılanması karşısında zayıf kaldığı ve bu konuda değişim ihtiyacı tartışmaların özünü oluşturmaktadır.

Türkiye'nin üyeliğine ilişkin tartışmalar izlendiğinde, Avrupa basınının gelecekte Avrupa'nın nasıl şekillendirilmesi gerektiği konusuna odaklandığı anlaşılmaktadır. Türkiye tartışmaları Avrupa'yı bir tercihe sürüklüyor izlenimi vermekte: ya homojen bir Avrupa ya da daha gevşek bir Avrupa modeli ve kimliği. Valery Giscard d'Estaing¹ ve onun gibi düşünenler homojen ve entegre bir Avrupa modelinden yana olduklarını dile getirmektedirler. Chirac gibi düşünenler ise daha gevşek ve geniş bir Avrupa fikrini benimsiyorlarmış izlenimi vermekteler.² Fransa eski Maliye Bakanı ve Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors da değişen uluslararası sistemde esnek bir Avrupa projesinin daha rasyonel olduğunu ifade etmektedir.³ Avrupa anayasasının yazarı 'Türkiye ile müzakerelerin başlaması Avrupalıların esef duyacakları talihsiz bir karardır. Zira kurucu babalar tarafından arzulanan kimlik, Avrupa'nın entegrasyon sürecini bozacaktır' demektedir. Fransa'da sağcı parti UMP'nin başkanı Nicolas Sarkozy'i de 'Bundan böyle yöneltmemiz gereken soru, Avrupa'da neyi yaratmak istediğimizdir?'⁴ Dolayısıyla Türkiye üzerine yapılan tartışmalar, Avrupalıları yeniden nasıl bir Avrupa inşa etmek istedikleri yönünde bir arayışa sevk etmektedir.

Brüksel Zirvesi öncesi ve sonrasında Türkiye'nin üyeliğine ilişkin Avrupa'daki partiler farklı tepkiler ortaya koydular. Sosyal Demokrat partiler genellikle Türkiye'nin üyeliğine destek verirken, sağ partiler muhalefet et-

¹ Valery Giscard D'estaing, 'Sağduyuya Dönüş', Yorum, Zaman, 25 Kasım 2004.

² Catherine Pegard, 'Chirac: Türkiye'yi Nasıl Unutturmalı', Le Point, 27 Aralık 2004.

³ Jacques Delors, 'Jacques Delors'tan Korkanlara Cevap', Le Nouvel Observateur Dergisi, 23 Aralık 2004-5 Ocak 2005.

⁴ Catherine Pegard, 'Chirac: Türkiye'yi Nasıl Unutturmalı', Le Point, 27 Aralık 2004.

mekte ve Türkiye'yi 'stratejik ortak' olarak görmeye devam etmektedirler.⁵ Partilerin Türkiye ile ilgili söylemleri incelendiğinde ise, Türkiye'nin uzun dönemde üye olsun ya da olmasın gelecek on yıl içinde Avrupa iç siyasetini belirleme potansiyeline sahip bir ülke konumuna geldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, henüz kapı dışında olduğu varsayılan Türkiye'nin Avrupa siyasetinin merkezine oturmuş bulunması önemli bir gelişmedir. Muhalif partilerin daha şimdiden gelecek seçimlerdeki stratejilerini Türkiye üzerine kurgulamaya başlamaları da bunun somut göstergesidir.⁶ O anlamda, Türkiye Avrupa sınırları dışında olsa da, paradoksal olarak şimdiden Avrupa'nın iç ve dış siyasetine nüfuz etmiş durumda. Dolayısıyla, Türkiye aday bir devlet olarak, daha şimdiden Avrupa'ya demir atmış bir ülke konumundadır.⁷

Bu süreçte Avrupa basınına yansıyan bir başka boyut, istikrarlı bir Türkiye olmadan, istikrarlı AB'nin de olamayacağı vurgulanmasıdır. 15 Aralık 2004 tarihinde Fransa Devlet Başkanı Chirac'ın ulusa sesleniş konuşmasında, Avrupa'da 'barış ve istikrar' için Türkiye üyeliğinin kaçınılmaz olduğunu vurgulaması⁸ Avrupa kamuoyuna verilen önemli bir mesajdır. Muhalefete rağmen Chirac Avrupa'daki barış ve istikrarla Türkiye üyeliği arasında sıkı bir paralellik kurmakta çekinmedi. Avrupa'da her ne kadar Türkiye'ye yönelik muhalefet önemli bir ağırlığa sahip olsa da, Chirac'ın bu mesajı Türkiye'nin Avrupa projesi açısından 'vazgeçilmez' olduğunu göstermekte. Bu bağlamda, Alman basınında Türkiye'nin Avrupa'ya 'uçan bir halı üzerinden değil, uzun ve zahmetli bir yoldan gireceğinin' belirtilmesi de Türk-AB arasındaki 'vazgeçilmezlik' boyutu gözler önüne sermektedir. Alman basını Türkiye'nin Batı'ya uzanan bu uzun yoldan geri dönmesinin hem Batı'ya hem de Türkiye'ye zarar vereceğini belirterek, muhalefete rağmen Türkiye ile bütünleşmenin artık genel bir kabul gördüğünün ipuçlarını vermektedir.

Ancak, uluslararası konjoktür şu an için Türkiye-AB birlikteliğini 'vazgeçilmez' konuma taşısa da, bu durum iki kamuoyuna iyi aktarılmadığı takdirde kırılabilir yapıyı korumaya devam edecektir. Bu bağlamda da kamuoyu baskısının artan bir şekilde hissedileceği bu süreçte, Avrupa'daki genişlemede Türkiye'nin üstleneceği rolün her iki kamuoyuna da iyi aktarılması stratejik bir önem kazanmaktadır. Avrupa Birliği sürecinin tam üyelikle sonuçlanması isteniyorsa, iki tarafın da uzun dönemde 'kamuoylarını ve toplumsal algıları' daha çok hesaba katmaları gerekmektedir. 'Kültürel'

⁵ Pierre Bocev, 'Schröder Üyelik Dışında Başka Herhangi Bir Şey İstemiyor', Le Figaro, 14 Aralık 2004. Bocev, Almanya'da sağ muhalefetin Türkiye üyeliğine mesafeli olduğu, Soğuk Savaş döneminden kalma alışkanlıkla Türkiye'ye stratejik ortaklığı tavsiye ettiklerini belirtiyor.

⁶ Bettina Vestring, Türkiye'ye Eziyet Etmek İstemiyoruz', Federal Parlamento'daki Avrupa Komisyonu Başkanı ve CDU Federal Yönetim Kurulu üyesi Matthias Wissmann ile 2006 seçimleri üzerine yapılan mülakat, Berliner Zeitung, 14 Aralık 2004.

⁷ Jacques Delors, 'Jacques Delors'tan Korkanlara Cevap', Le Nouvel Observateur Dergisi, 23 Aralık 2004-5 Ocak 2005.

⁸ TF-1 TV: 'Chirac'ın Türkiye Konusundaki Demeci', Dış Basında AB Brüksel Zirvesi ve Yankıları, Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 14-19 Aralık 2004, s.143.

faktörlerin belirleyici bir özellik kazanması nedeniyle aşağıda Avrupa kamuoyunun dönüşümü ve bu sürece olası etkileri de ele alınmaktadır.

'Medeniyetler Çatışması mı? Medeniyetler Buluşması mı?'

Uluslararası sistemde 'medeniyetler çatışmasının' Avrupa'da önüne geçmek için Türkiye üyeliğinin stratejik bir öneme sahip olduğu da Avrupa basınında sıkça vurgulanan bir başka konu. İngiliz basını Avrupa'nın Müslüman ve demokratik bir ülkeyle müzakereye başlamasının siyasi semeresini gelecek 10 yıl içinde toplayacağını belirtmekte. İtalyan basını da 'laik-demokratik ve aynı zamanda büyük bir İslam ülkesinin katılımını hedeflemenin Avrupa'nın o çok korkulan medeniyetler çatışmasına vereceği en güçlü cevap olacağı vurgulamakta. Chirac ve onu destekleyen liderler ılımlı İslami bir modele sahip Türkiye'nin bu yeni dönemde Avrupa için bir şans olduğunu düşünmektedirler. Bu liderler, Türkiye dışarda bırakıldığı takdirde, Avrupa içindeki Müslümanların ve Türkçe konuşan insanların radikalleşeceğini, bunun da AB entegrasyonuna zarar vereceğini açıkça belirtmektedirler.⁹

'Medeniyetler çatışmasını' 1930'lu yılların en gergin anlarından bile daha tehlikeli olarak niteleyen Jacques Delors, bu çatışmanın önlenmesinde Avrupa Birliği'ne görevler düştüğünü belirtmektedir. Avrupa'nın İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi genç demokrasilerini içine alarak onları güçlendirdiğini, Almanya'nın birleşmesine katkıda bulunduğunu, komünizmin boyunduruğundan çıkan ülkeleri içine alarak, tarihin akışında önemli rol üstlendiğini de örneklerle anlatmakta. Avrupa'nın Müslüman bir ülke olan Türkiye'ye olumlu işaret vererek; 'ötekini' reddetmeye dayanan 'medeniyetler çatışmasına' karşı çözüm üretebileceğini açıklamaktadır. Delors'un Avrupa'nın medeniyetler arasında askeri çözümleri değil, siyasi diyalogu ön plana çıkararak, tarihin akışında söz sahibi olabileceğini açıkça belirtmesi, Türkiye-AB ilişkileri açısından da oldukça önemlidir.¹⁰

İngiltere Başbakanı Tony Blair, İspanya Başbakanı Josel Luis Zapatero, Alman Dışişleri Bakanı Joshcha Fisher de Delors gibi düşünmekte ve Türkiye tartışmalarını Avrupa açısından sağlıklı bulmaktadırlar. Bu liderler 450 milyon nüfuslu Hristiyan bir Avrupa alanına büyük bir Müslüman ülkeyi kabul etmenin Yakın ve Orta Doğu uluslarının tümüne barış ilan etmek için tarihi bir fırsat olduğunu belirtmektedirler. Laik ve Müslüman bir ülkenin kabulü, Avrupa'nın yeni sınırı olacak olan Suriye, Irak, İran'da da istikrara katkıda bulunacaktır. Tony Blair AB'nin bölgede tepkiye neden olan ABD'nin Büyük Orta Doğu projesine karşılık, alternatif bir 'demokrasi ve istikrar' arayışının öncülüğünü yapabileceğini ifade etmektedir. Orta Doğu'da BOP'a alternatif bir proje ile bölgenin yeniden yapılandırılmasında rol alan Avrupa'nın uluslararası alanda da ağırlığını arttıracaklarını vurgulamaktadır. Dolayısıyla Türkiye tartışmaları vesilesiyle Blair Avrupa'nın 'içine kapalı bir kıta olmaktansa', demokrasi ve hukukun üstün tutulduğu medeni-

⁹ Catherine Pegard, 'Chirac: Türkiye'yi Nasıl Unutturmalı', *Le Point*, 27 Aralık 2004.

¹⁰ Jacques Delors, 'Jacques Delors'tan Korkanlara Cevap', *Le Nouvel Observateur Dergisi*, 23 Aralık 2004-5 Ocak 2005.

yetler uzlaşısını öne çıkaran bir anlayışa sahip çıkılması gerektiğini de belirtmektedir.¹¹ Bu bağlamda da, Jean Gabriel Fredet AB'nin Türkiye üzerinden Orta Doğu gibi dev bir oryantal alanın gelişimine rehberlik etmek istediğini, ancak bunu hayata geçirecek projesinin olmayışının da kaygı yarattığını belirtmekte.¹² Avrupa basınında ön plana çıkan bu tema, Türkiye ile bütünleşmenin Avrupa'yı bölgesel bir aktörken, küresel bir aktöre dönüştürmede önemli rol üstleneceğidir. Türkiye üyeliği her ne kadar muhalefetle karşılaşsa da, Avrupa'nın İran, Irak ve Suriye sınırlarına yani Avrasya'ya taşınacağı gerçeği tartışmalara neden olmaktadır.¹³ Dolayısıyla, Türkiye'ye ilişkin tartışmalar AB'de kaygıları ön plana çıkarsa da, farklı konuların ele alınmasına neden olmakta ve AB projesini dönüştürecek potansiyel taşımaktadır.

Muta Safadi, AB'nin Fransa ve Almanya arasındaki uzlaşma örneğinden hareketle Avrupa entegrasyon projesinin zaten işbirliğine dayalı devrimci bir boyut içerdiğini belirtmektedir. 'Aydınlanmacı' bir gelenekten gelen AB'nin Türkiye ile uzlaşmayı başarması durumunda, Orta Doğu'yla da işbirliğini geliştireceğini savunmaktadır. Bu bağlamda da, AB Anayasasında oy birliği ile Hristiyan ibaresinin yer almamasını, AB felsefesinin ırksal ve dinsel bloklaşmayı reddetmesinden kaynaklandığını belirtmekte. Safadi, Türkiye'nin Avrupa'ya kabul edilmesinin gerçekte İslamın da Avrupa'da tehdit olarak görülmediği anlamına geleceğini vurgulamaktadır. Farklı kültürlerle kucaklaşma anlamına gelecek bu genişlemenin Avrupa'daki farklı toplumlar için rahatlatıcı bir mesaj ve işlev üstlendiğini de ifade etmekte. Bu paralelde Avrupa'daki Türkiye devriminin etkileri Avrupa sınırlarını da aşarak Arap ve İslam dünyasını da dönüştüren potansiyel taşıdığını vurgulamakta.¹⁴ Hayri Mansur da Safadi gibi, Türkiye AB ilişkilerinin Orta Doğu'da yeniden yapılanma için bir başlangıç olduğuna değinmekte. Mansur, Avrupa'nın artık Doğu denilince geleneksel oryantalist anlayışın özü olan 'ameliyat masasına yatırılmış hasta bir adamın' dışında başka bir şey görmesi gerektiğini ve geleneksel oryantalist anlayışını da Türkiye üzerinden değiştirmesinin olası yararlarını açıklamaktadır.¹⁵

¹¹ Dış Basında AB Brüksel Zirvesi ve Yankıları, Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 14-19 Aralık 2004, s.II; Jörg Berendsmeier, 'En Büyük Türkiye Savunucusu 'Büyük Britanya', Kölnische Rundschau, 15 Aralık 2004.

¹² Jean Gabriel Fredet, 'Rahatsızlık Yaratan Bir Evet', Le Nouvel Observateur, 23 Aralık 2004-5 Ocak 2005.

¹³ Christiane Schlötzer, 'Türk Rüyası', Süddeutsche Zeitung, 14 Aralık 2004. Schlötzer müstakbel AB üyesi Türkiye ile birlikte AB'nin Orta Doğu ve Orta Asya'da ağırlığının artacağını ifade etmektedir. Rainer Hermann, 'Türkiye Avrupa Enerjisi İçin Geçiş Ülkesi Haline Geliyor', Frankfurter Allgemeine Zeitung, 14 Aralık 2004. Hermann, AB'nin ilave doğal gaz ihtiyacının %70'ni gelecekte Türkiye üzerinden alacağını, bu durumun da Türkiye'nin AB için stratejik önemini arttıracığını vurgulamakta.

¹⁴ Muta Safadi, Londra'da yayımlanan El Kuds el Arabi gazetesi, 27 Aralık 2004.

¹⁵ Hayri Mansur, 'İslamlaşan Avrupa mı, Avrupalılaştıran Türkiye mi?', BAE'nde yayımlanan el Halic gazetesi, 27 Aralık 2004.

Avrupa Kamuoyunun Siyasi Ağırlık Kazanması

17 Aralık Brüksel Zirvesi boyunca Avrupa basınında, kamuoyunun artık gerek Türk-AB ilişkileri ve gerekse AB projesinin uygulanabilirliği açısından giderek önemli bir dinamik haline dönüştüğü anlaşılmaktadır. Bu anlamda Avrupa basınında ön plana çıkan ortak nokta, Avrupa Birliği projesinin artık 'elitist' bir proje olarak yaşama şansının bulunmadığıdır. 1990'larla birlikte siyasi bir kimlik kazanmaya çalışan Avrupa'da, Türkiye tartışmaları halkın onayı olmadan 'değişimin' de olamayacağı sinyali vermektedir. Basında halkın onayı olmadan AB'nin değiştirilebildiği dönemlerin artık geride kaldığı vurgulanarak, halkın sırt çevirdiği bir 'Avrupa projesinin' de uygulanamayacağı Avrupalı yöneticilere, bürokratlara aktarılmakta.¹⁶ 1990'larda yapılan bir ankette, Avrupa genelinde halkın ancak % 5'nin kendini Avrupalı olarak tanımlaması,¹⁷ bu projenin hala 'elitist' bir boyut taşıdığını, halklarla bütünleşemediğini göstermekteydi. Oysa şu an ki yapılan tartışmalar, Avrupa kamuoyunun Avrupa'nın değişiminde söz sahibi olmak istediğini ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, Türkiye'nin uzun dönemde başını ağrıatacak olsa da, Avrupa halkları Avrupa'nın dönüşümünde siyasi ağırlığını hissettirmeye başlamaktadır. Halkların destek vermediği Avrupa projesinin 'ortak değer ve kimlik üretemeyeceği' vurgulanarak, Avrupalı yöneticilere hem mesaj gönderilmekte hem de sorumluluk yüklenmektedir. Bu bağlamda Avrupa basınının 'AB liderlerinin salonlardan çıkarak, aldıkları kararlara sokakta destek aramaları gerektiğini' vurgulaması önemli bir ayrıntıdır.¹⁸ Dolayısıyla, Avrupalı yöneticiler Avrupa projesini sokaktaki insana anlatma ve benimsetme gibi ciddi bir sorumluluk üstlenmek durumunda kalmaktadır.

Avrupa Birliği'nde yöneticiler ve kamuoyu arasında Türkiye özelinde yaşanan tartışmalar ve farklılaşmalar Avrupa'da Türkiye karşıtlığının resmini vermiyor sadece. Aynı zamanda, siyasi bir kimlik kazanmaya çalışan Avrupa projesinin Avrupa halkına yeterince anlatılamadığını da gösteriyor. Bu bağlamda, öncelikle Avrupalı yöneticilerin gelecekte nasıl bir 'Avrupa' istediklerine dair ortak bir konsensusa varmaları gerekmektedir. Bu konsensus yaratılamadığı takdirde, Avrupalı yöneticiler bir süre sonra 'real politik' ve 'kamuoyu baskısı' arasında sıkışacaklar. Kamuoyu yani halkın tercihleri ve talepleri demokrasinin vazgeçilmez önemli bir saç ayağı. Öte yandan da değişen uluslararası konjoktür ve buna paralel değişen Avrupa Birliği gerçeği var. Avrupa projesinin başarısı, 'genişleyen bir Avrupa kimliği'ne neden ihtiyaç duyulduğunu halka aktarabilmesine bağlıdır. Dolayısıyla, sadece Türk yetkililerine değil, Avrupalı yetkililer ve aydınlara da kendi kamuoylarını dönüştürmede, onları demokratik ve çoğulcu bir çizgiye taşımakta so-

¹⁶ İngiliz basını 17 Aralık sürecine ilişkin olarak AB liderlerinin artık bu aşamadan sonra bu anlaşmaya desteği sağlamak ve müzakereleri makul bir zaman diliminde tamamlamak gibi iki ahlaki sorumlulukları bulunduğunu belirtmekte, Dış Basında AB Brüksel Zirvesi ve Yankıları, Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 14-19 Aralık 2004.

¹⁷ Beril Dedeoğlu, Düünden Bugüne Avrupa Birliği, Boyut Yayınları, 2003.

¹⁸ Dış Basında AB Brüksel Zirvesi ve Yankıları, Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 14-19 Aralık 2004, s.II.

rumluluklar düşmekte. 17 Aralık öncesi ve sonrasında özellikle Fransa'da Türkiye'ye yönelik tartışmalarda bunun pek çok örneği yaşandı. Chirac Avrupa Birliği'nin önemli bir üyesi olarak, kolaycılığa kaçmadan ve gelen muhalif tepkileri de dikkate alarak Avrupa'da 'barış ve istikrar' arayışında Türkiye'ye neden ihtiyaç duyulduğunu hem Fransız halkına hem de diğer Avrupalı toplumlara aktarmaya çalıştı. Yeşiller Partisinin grup toplantılarını İstanbul'da yapma kararları ve kendi kamuoylarına 'Türkiye'nin artık Avrupa içinde olduğuna' dair mesajları da bu konuda dikkat çeken bir başka unsurdu. Chirac ve onun gibi düşünenler, Türkiye'nin dışarda bırakıldığı bir modelde kaybedenin sadece Türkiye olmayacağını, tarihsel olarak yaratılmak istenen Avrupa projesinin de iflas edeceğinin farkındalar. Bu bağlamda, Avrupa'da bazı çevreler Avrupa kimliğinin yeniden şekillenmesinde ve demokratik açılımında Türkiye'nin özel bir konuma ve öneme sahip olduğunu vurgulamaya devam etmekte. Bu açıdan Türkiye-Avrupa bütünleşme çabaları sadece Türkiye'nin değil, Avrupa'nın da demokratikleşmesine katkıda bulunacak bir süreç olarak önem kazanmıştır.

Türkiye'nin AB üyeliği konusunda Avrupa halklarına son sözü söyleme hakkının tanınması, Avrupa kamuoyunun bu süreçte artık önemli rol oynayacağını da önemli bir kanıtı.¹⁹ Dolayısıyla, AB vizyonunun orta ve uzun vadede neleri hedeflediğinin sokaktaki insana iyi aktarılması gerekmektedir. Diğer türlü, 1950'lerde başlayan bütünleşme çabaları oldukça kırılğan bir nitelik kazanacaktır. Avrupa'daki çoğulculuğun yansıtıldığı proje ancak Avrupa genelinde özümsemiş demokratikleşmeye de zemin hazırlayacaktır. Bu aşamadan sonra, elit kesimler kadar sokaktaki insanın da benimsediği 'ortak bir Avrupalılık kimliği' Avrupa'nın dönüşümünde katalizör bir görev üstlenebilir. Ekonomik bütünleşmeden siyasi bütünleşmeye yönelen Avrupa'da halkların taleplerinin ve tercihlerinin belirleyici bir güç kazanmasının da doğal ve kaçınılmaz olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Bu bağlamda da 17 Aralık da Türkiye'ye müzakere tarihi verilip verilmemesi konusunda Avrupa basınında çıkan haberler incelendiğinde, Avrupa kamuoyunun 'öteki' olarak gördüğü Türkiye'nin üyeliği konusunda oldukça tepkili olduğu görülmektedir. Türkiye'nin üyeliği ile ilgili tartışmalar kamuoyunun Avrupa kimliği üzerine yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, bu tartışmalar orta ve uzun vadede 'Avrupa kamuoyunun' Avrupa projesini sahiplenmesine katkıda bulunacak önemli bir işlev üstlenmiş durumda. Bir başka deyişle, Türk kamuoyunda tepkiye neden olan bu durum, Avrupa'da insanları tartışmaya sevk ederek Avrupalılık kimliğini popüler kılmakta ve Avrupalılık bilincini güçlendiren bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye-AB ilişkilerinde önemli bir pürüz olan kamuoyu baskısı gerçekte Avrupa projesini dönüştürecek ve demokratikleştirecek bir nitelik de taşımaktadır.

¹⁹ İtalya basını, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda müzakerelerin ucunun açık olduğunu belirterek, Fransa ve Avusturya gibi ülkelerde yapılması muhtemel olan referandumlarda bu ülke kamuoylarının muhalefetini aşmanın güç olacağını vurgulamaktadır, a.g.e, s.III.

Sonuç

Türk kamuoyu AB'yi kendi içinde sorunlarını çözmüş, 'tekil' bir mekanizma olarak algıladığından, Avrupa'daki farklı seslere şaşırılmaktadır. Oysa Türk kamuoyunda nasıl AB'ye ilişkin önyargılar, ikilemler, beklentiler, farklı yaklaşımlar mevcutsa aynı durumun Avrupa kamuoyu için de geçerli olduğunu kavramakta yarar var. Bu bağlamda, Türkiye geç de olsa sadece Avrupalı yetkililer bazında değil, Avrupa kamuoyu nezdinde de çalışmalar yapılması gerektiğini fark etmiş durumda. Bu nedenle 17 Aralık öncesi gecikmiş de olsa Türkiye, Avrupa kamuoyunu kazanabilmek için her düzeyde yoğun bir diplomatik atak başlattı. İlk kez sivil toplum kuruluşları, akademisyenler Türkiye ve Avrupa Birliği arasında entegrasyonun neden gerekli olduğunu anlatmaya çalıştılar. Topyekun bir seferberlik olmadan, sadece üst düzey siyasi temaslara havale edilen bir süreçte sonuç almak kolay olmayacaktır. Bu bağlamda da Türkiye ve Avrupa arasındaki entegrasyonun neden gerekli olduğunun öncelikle Türkler tarafından Avrupa kamuoyuna doğrudan ve doğru aktarmak öncelik kazanmaktadır. Oysa bu konuda Türkiye'de ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Özellikle bunu aktarabilecek potansiyeli ve misyonu olduğu düşünülen çevrelerin de 'Avrupa'ya' ilişkin kafalarının oldukça karışık olduğunu görülmektedir. Derinlerde bir yerde 'Batılılaşma Korkusu'nun yaşanması,²⁰ Batılılaşma yolunda sağlıklı adımların atılmasına da engel olmaktadır. Dolayısıyla, Batı ile aşk-nefret ilişkisinin ötesinde rasyonel bir ilişkinin alt yapısını hazırlamak gerekmektedir. Türk yetkililer ve kamuoyunun, Avrupa ile aramızdaki 'dini, kültürel, coğrafi ve sosyolojik' farkları 'artı değere' dönüştürerek aktarmalıdır. Avrupalı toplumlarla kültürel ve dini farklılıklar bilindiği takdirde ancak, Avrupa kamuoyunun neden 'standart' bir yaklaşım sergileyemediği ve tepkisel olduğu da anlaşılabilir. Karşı tarafı, 'ötekini' değerlendirirken naif bir duygusallıkla hareket etmek yerine, onları anlayan rasyonel bir tutum benimsemek, Avrupa kamuoyunu da dönüştürecek temel bir dinamik olacaktır. Dış politika ve diplomaside 'problem yaratıcı' değil, 'problem çözücü' bir yaklaşım ancak ikili ilişkilerinde ileri bir aşamaya gelmesine katkıda bulunacaktır.

Sonuç olarak, kamuoylarının birbirlerine yaklaşabilmesini ve anlayabilmelerini sağlayacak demokratik platformların ve zihniyetin oluşturulmasına katkıda bulunmak iki taraf için de bir öncelik olmak durumunda. Her iki tarafında tarihsel önyargılardan kurtulmasını sağlayacak demokratik platformlar hem Türkiye AB bütünleşmesine katkıda bulunacak hem de AB projesini yeni döneme hazırlayacaktır.

²⁰ İhsan Dağı, Batılılaşma Korkusu, Liberte Yayınları, 2004.